

Pakalpojumu pieejamību ietekmē iedzīvotāju skaits

ŽENA KOZLOVA

Ikreiz, istenojot administratīvi teritoriālo reformu, šis ieceres autori un bidītāji sola, ka pakalpojumi iedzīvotājiem kļūs pieejamāki un uzlabosies arī to kvalitāte. Kā būs šoreiz — vai lielajā Madonas novadā, kurā ir apvienojušās Madonas, Ērgļu, Cēsvaines un Lubānas pašvaldības, sniegto pakalpojumu klāsts palielināsies vai vismaz saglabāsies līdzšinējā līmenī — savu redzējumu „Starām” atklāj jaunievēlētais Madonas novada domes priekšsēdētāja vietnieks Artūrs Čačka.

— Ir jāpaiet kādam laika periodam, lai integrētos kopējā lielajā Madonas novadā, — atzīst Artūrs Čačka.

Artūram ir jau vairāku sasaukumu deputāta pieredze, pirmo reizi par Madonas novada domes deputātu tika ievēlēts 2013. gadā. Viņš ir arī zemnieku saimniecības — SIA „Kalna Ziles”, kas atrodas Dzelzavas pagastā, — īpašnieks, bet pats dzīvo Cēsvainē, līdz ar to uz pakalpojumu pieejamību laukos var paraudzīties arī no savas pieredzes.

— Pašvaldība pakalpojumus iedzīvotājiem, protams, nodrošina, bet, tā kā Madonas novada teritorija ir gana liela, to klāsts ir atšķirīgs. Ir vietas, kur pakalpojumi ir salīdzinoši pieejamāki un to vairāk, bet ir vietas, kur tie nav tik plaši pieejami.

Nenoliedzami, pašvaldībai par saviem cilvēkiem ir jārūpējas. Arī nākotnē pilnībā nodrošināt visus iedzīvotāju pieprasītos pakalpojumus, gan valsts, gan privātsstrukturūru sniegtos pakalpojumus katrā pagastā būs grūti. Tas viss tomēr ir pakārtots iedzīvotāju skaitam. Ja pēc kāda pakalpojuma konkrētā teritorijā ir salīdzinoši liels pieprasījums, tad, manuprāt, pašvaldībai tas ir jānodrošina, ja tas jau netiek darīts.

Savukārt, ja to vēlas saņemt samērā maz cilvēku, tad ir jāvērtē, vai tie tiešām jāsniedz uz vietas. Īpaši tagadējās apstākļos, kad saistībā ar „Covid-19” pandēmiju esam pārgājuši uz attālināto režīmu — gan tā strādājām, gan saņemam pakalpojumus daudzās jomās. Un pie tā pamazām sākam pierast. Tiesa, tas savā ziņā mūs visus attālina un mazina savstarpējo saikni. Arī nupat notikušajās pašvaldību vēlēšanās nebija iespējas ar iedzīvotājiem tikties klātienē.

Katrā ziņā aizvien lielāka nozīme būs katra mobilitātes spējam. Cilvēkiem mazapdzīvotās vietās jārēķinās: lai saņemtu nepieciešamos pakalpojumus, būs jādodas uz novada centru vai citiem lielākajiem pakalpojumu sniegšanas centriem.

— **Kādi pakalpojumi tagadējos pagastos tiks saglabāti vai radīti no jauna?**

EKSPERTA VIEDOKLIS

Risinājums, izvērtējot iedzīvotājiem izdevīgāko

ILZE OŠA, VARAM Valtis sekretāra vietniece reģionālās attīstības jautājumos:

— No 1. jūlija pašvaldības, kas ir izveidotas, pārņem visas saistības, mantu, tiesības un pienākumus no apvienojamajiem novadiem un turpina strādāt ar visu pārņemto kopumu līdz brīdim, kad tiek pieņemts jauns lēmums par reorganizācija pabeigšanu. No

1. jūlija visas iestādes nodrošina pakalpojumus tāpat kā līdz šim. Pakalpojumus nodrošina saskaņā ar likumiem vai MK noteikumiem, kas nemainās, vai ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem. Tur, kur pašvaldībām ir tiesības izdot saistošos noteikumus, ir spēkā viens nosacījums. Šobrīd visi noteikumi ir spēkā; pēc 1. jūlija — arī jaunajam novadam ir saistošs tas pats, kas veicajā novadā bija pieņemts. Tas, kas jaunā novada pašvaldībai ir jāizdara līdz nākamā gada 1. jūnijam: jāpārskata visi saistošie noteikumi, kuru, apvienojot daudzus novadus, ir daudz un tie ir dažādi; jāizvērtē,

kā paredzēt vienotos nosacījumus.

Visvairāk cilvēkus interesē sociālie pakalpojumi. Labklājības ministrija ir daudz izdarījusi, nosakot konkrētu pabalstu apmērus, kas paliek spēkā. No pakalpojumu klāsta viedokļa tas netiek regulēts kādā vienā teritorijā individuāli, bet regulējums ir vienāds visā valstī. Tas nozīmē, ka visās pašvaldībās jānodrošina vienāds pakalpojumu klāsts, pieejams visiem iedzīvotājiem, un tur pašvaldības nevar neko ne mainīt, ne grozīt, ja valsts ir noteikusi vienādi visiem. Pašvaldībai varētu būt rīcības brīvība, un nosakot kādu konkrētu apmēru vai nu kādam pabalstam,

vai, piemēram, piemaksām pie likmes PII pedagogiem. Ir pašvaldības, kas ir piemaksas piešķirušas, un ir tādas, kas nav piešķirušas. Pagaidām viss ir tā, kā līdz šim, to apmērs. Atšķirīgi ir arī sociālo pakalpojumu sniegšanas veidi (ir līgums ar “Samariešu” apvienību, civiet pakalpojumu sniedz sociālā dienesta darbinieki), un pašvaldībai ir jāizlemj, kas kurai teritorijas daļai būs izdevīgāk. Nav nekādu ierobežojumu, ka visur ir jābūt vienādiem, protams, jārēķinās arī ar pašvaldības budžetu. Ja skatāmies šo gadu, kad visi finanšu līdzekļi no iepriekšējiem apvienojamajiem novadiem ir iekļauti šobrīd jaunajā novadā, notiek budžeta

dodas. Dodoties uz pasta nodaļu, zināms laika sprīdis ir jāierēķina. Pēdējā gada laikā ne reizi tā nav bijis, ka pasta pakalpojumu būtu saņemis, negaidot rindā, tāpēc pasta nodaļu slēgšanai laukos arī ir savas robežas, jo pretējā gadījumā tos saņem daudzī dosies uz pilsētu, veidosies rindas un klienti, tajās stāvoši, izjutīs lielas neērtības.

— **Vēl svarīgāka iedzīvotājiem laukos ir ģimenes ārsta pieejamība, transports, lai nokļūtu novada vai pagasta centrā. Dažviet arī tā ir liela problēma.**

— Ģimenes ārsti vai vismaz feldšerpunkti kopumā Madonas novadā ir pieejami, tomēr, ja kāds ģimenes ārsts kādu laiku nestrādā, tas rada lielas neērtības iedzīvotājiem. Ir grūti atrast citu ģimenes ārstu, kas šajā laikā sniegtu veselības aprūpes pakalpojumus. Līdzīgi aktuāla problēma ir jaunu ģimenes ārstu piesaiste reģionos.

Arī transporta pieejamība dažādās apdzīvotajās vietās ir atšķirīga. Tajos pagastos, kas atrodas tālāk no lielā cēla, maršrutu ir mazāk, nekā iedzīvotāji vēlētos. Iespējams, ka tur, kur sabiedriskie pārvadājumi netiek nodrošināti pienācīgā līmenī un kursē tā saucami skolēnu autobusi, jādodomā, lai ar tiem varētu braukt arī tie iedzīvotāji, kuriem nav citas iespējas nokļūt pagasta centrā, vai tas būtu jānodrošina pagastu pārvadājumus.

— **Kā, jūsuprāt, veidosies dzīve jaunizveidotajā Madonas novadā?**

— Es domāju, ka tā nebūs sliktāka, bet zināmas izmaiņas tiks ieviestas. Jau kopš 2009. gada reformas pagastu pārvalžu vadītāji nav lēmēji, bet gan izpildītāji un iniciatori kādu pagastam svarīgu lēmumu pieņemšanai.

Visticamāk lielu griezumu un kardīnālu izmaiņu nebūs, samazinot statusu. Šobrīd to nevar darīt arī pēc likuma. Tas būs jāvērtē nākamā gada budžeta kontekstā, apstiprinot statusu un līdzekļu sadalījumu.

Jāsaprot, ka novadu apvienošana jau nenotika labprātīgi. Ja to ļautu izlemt pašiem iedzīvotājiem, droši vien būtu tas pats, kas Varakļānu novadā. Iedzīvotāju vairākums nobalsotu par sava novada saglabāšanu, nevis pievienošanu Madonas novadam. Ir jāpaiet kādam laika periodam, lai integrētos kopējā lielajā Madonas novadā. Tas gan nav nekas jauns tiem, kas ir jau dzīvojuši Madonas rajona laikos.

Katrā ziņā manevrētspēja lielajiem novadiem ir lielāka, tajos var ātrāk reaģēt un atrisināt saspejušas problēmas, nodrošinot arī ar nepieciešamo finansējumu.

INESE ELSIŅA

Šo gadu Vestienas pagasta bibliotēka izdzīvo jubilejas zīmē. Kā uzsver bibliotēkas vadītāja Jūsma Ogorodņikova, bez svētkiem nedzīvojam — mums vajadzīgs priekš!

Sagaidot apaļo jubileju, Vestienas bibliotēkas loģā aplūkojams neliels ieskaits vēsturē: darbinieki (tie Vestienas bibliotēkā bijuši 18 ar īsāko darba stāžu pusgada garumā, garāko — 32 gadi) un nopietni un ne pārāk nopietni notikumi.

Bibliotēkas saknes meklējamas 1919. gadā, kad Vestienas pili no Devenās un Vējasvas tika atvestas mēbeles, lai iekārtotu pirmo bērnu rotaļu istabu. Tajā laikā iekārtota arī bibliotēka, tomēr oficiāli ziņas par tās pastāvēšanu ir jāmeklē 1921. gadā.

Pēc kara, 1947. gadā, bibliotēkai ierādīja telpas kādreizējā Krājaizdevu sabiedrības ēkā (tagadējais tautas nams), bet septiņdesmito gadu vidū bibliotēka tika pārcelta uz jaunām telpām pagasta centrā, kur tā atrodas joprojām.

Piecdesmito gadu vidū kultūras iestādēm tika atvēlētas niecīgas finanses, bet grāmatu fonds nebija tik trūcīgs — katru mēnesi pa pastu pienāca grāmatu sūtījums. Protams, bet daļlīteratūras tur bija daudz sabiedriski politiskās literatūras.

— Atskatoties pagātnē, grūti teikt, ka šodien bibliotēka savas

Vestienas pagasta bibliotēkas vadītāja Jūsma Ogorodņikova savā darbavietā. **DĀVĪJA VECKALNIŅA foto**

funkcijas ir kardīnāli mainījusī, protams, sargājot arī tās vēsturisko pamatideju — grāmatu izsniegšanu. — vēsta Jūsma Ogorodņikova. — Pēdējo gadu laikā aizvien cilvēka loma kļūst bibliotēkai kā informācijas pakalpojumu sniedzējam, apmeklētāju saskarsmei, izaugsmei un izglītībai.

Vestienas bibliotēka kādreizējā Madonas rajonā bija viena no pirmajām, kur projektu darba rezultātā tika iegūti datoru. Toreiz vietējā pamatskola strādāja informācijas tehnoloģijās ziņošā skolotājs, viņš Sorosa fondam uzrakstīja projektu interneta pieslēguma un datoru

iegādei, un 2000. gadā bibliotēka ieguva pirmos divus datorus. Laika gaitā datori vairākkārt mainīti, šobrīd te pieejami trīs publiskie datori. Pēc optiskā kabeļa ierīkošanas Madonas novada pašvaldības iestādēs, interneta ātrums bibliotēkā ir 100 megabiti sekundē. Tas ir līdzīgi kā Madonas novada bibliotēkā, bet daudzās jo daudzās pagastu bibliotēkās interneta ātrums ir tikai 40 megabiti sekundē. Jaudīgu datoru iegāde publiskajās bibliotēkās, līdz ar to arī pagastos, ir liela problēma.

— Cilvēkiem ir jāpalīdz diezgan daudz, — ierunājoties par konsultējošo darbu, neslēpj Vestienas bib-

liotēkas vadītāja. — Elektroniskais paraksts, *Smart ID, google* konta izveide; jāsaprot, kurā programmā var atvērt dokumentu, ko apmeklētājs nekādi nevar izdarīt; palīdzība tiek lūgta deklarāciju sagatavošanai gan Valsts ieņēmumu dienestam, gan Lauku atbalsta dienestam; kad bija iespējas vairāk ceļot, bibliotēkā pie mums nāca klienti, lai izdrukātu avio biļetes, tāpat te var izdrukāt digitālos „Covid-19” sertifikātus.

Pēc klientu nepieciešamības Vestienas bibliotēkā visu veidu informācijas resursus izmantošanā notiek lietotāju individuālas apmācības darbam ar datoru un internetu. Īpaša uzmanība šiem jautājumiem tiek pievērsta ikgadējā digitālajā nedēļā, bet ikdienā katru nedēļu vidēji 2–3 cilvēkiem nepieciešama konsultācija darbā ar IT pakalpojumu izmantošanā un e-*latvija.lv, elektrum.lv, eps.lad.gov.lv* iespējām un lietošanu.

Vestienas bibliotēkā ikdienišķais darbs notiek bibliotēku informācijas sistēmā „ALISE”. Klienti var pasūtīt grāmatas attālināti, rezervēt tās, pagarināt lasīšanas termiņu, uz pieprasītākajām grāmatām tiek veidotas rindas, lasītāju reģistrācija arī notiek informācijas sistēmā „ALISE”. Autorizētie lietotāji var attālināti izmantot elektronisko kopkatalogu, kas nodrošina iespēju meklēt vajadzīgo izdevumu pēc dažādiem atlasē kritērijiem (autors, nosaukums, priekšmets, sērija, izdošanas gads u.c.), noskaidrot izdevuma pieejamību Vestienas bibliotēkā, kā arī visās Madonas reģiona bibliotēkās. Vestienas bibliotēkai ir 78 autorizēti lietotāji. Norāde uz elektronisko katalogu pieejama Madonas bibliotēkas un Vestienas pagasta mājaslapā.

Par pakalpojumu pieejamību nevar sūdzēties

Mētrienas pagasta iedzīvotāja TATJANA MŪRMANE šeit aizvadījusi visu mūžu. Lai gan ikdienā vairāk nākas izmantot tieši medicīnas un pasta pakalpojumus, viņa uzskata, ka arī par citu pakalpojumu pieejamību Mētrienas iedzīvotāji nevar sūdzēties.

— Tas, kāda ir pakalpojumu pieejamība laukos kopumā, es nevaru izvērtēt. Katrā pagastā ir atšķirīgs pakalpojumu piedāvājums un arī daudzums — citur mazāk, citur vairāk. Ir pagasti, kur nav pasta nodaļas, līdz ar to iedzīvotājiem ikdienas ritms ir sarežģītāks. Veikali gan ir visur, bet pasta pakalpojumus nav iespējams nodrošināt katrā apdzīvotā lauku pagastā, ciemā. Runājot tieši par Mētrieni — pasts mums strādā, ir iespējams veikt visus nepieciešamos maksājumus, abonēt presi un izmantot visus pārējos pasta piedāvātos pakalpojumus. Ir iespējams saņemt pensiju mājās, kas gados veciem cilvēkiem ir liels atvieglojums. Zemes nodokli un maksājumus par ūdeni varam veikt arī pagastmājā, — pakalpojumu pieejamību laukos izvērtē mētrieniete Tatjana Mūrmane.

Mētrienā ir iespējams ne tikai izmantot pasta sniegtos pakalpojumus, bet arī iepirkties veikālā, apmeklēt bibliotēku, medpunktu, aptieku, baudīt arī kultūras pakalpojumus un izmantot daudzveidīgo atpūtas piedāvājumu.

— Bibliotēkas darbiniece allaž cenšas mūs nodrošināt ar jaunām grāmatām, žurnāliem. Apkalpošana arī vienmēr ir laipna. Pie mums brauc medmāsiņa, kura strādā Madonā *atrajā palīdzībā*. Kad viņai nav dežūras Madonā, māsiņa atbrauc pie mums. Arī ārsts uz Mētrieni ierodas vairākas reizes mēnesī, tiesa gan, ir jāgaida rindā, bet tā jau visur ir. Medikamentus arī varam pasūtīt un ar farmācijas pakalpojumu pieejamību neesam atstāti novārtē, — pastāsta Tatjana.

Ir arī tādi pakalpojumi, kurus uz vietas Mētrienā nevar saņemt, piemēram, apmeklēt frizieri, uzpildīt benzīnu, saremontēt apavus vai izmantot šuveja pakalpojumus, tad jādodas uz Madonu vai kādu tuvāko pagastu. Arī zobārsta piedāvātos pakalpojumus Mētrienā uz vietas vairs nevar saņemt, kā tas bija agrāk. Ja ir vajadzība tikt pie zobārsta, jāmēro ceļš uz Madonu.

Taču kopumā Tatjana Mūrmane ir apmierināta ar Mētrienā pieejamo pakalpojumu klāstu, viņasprāt, pirmās nepieciešamības pakalpojumi mētrieniešiem tiek nodrošināti labā līmenī.

ZANE BIKOVSKA

Pakalpojumi no lauku reģioniem arvien attālinās

Liezēriete DACE MADALĀNE pakalpojumu pieejamību laukos vērtē kritiski un pauz viedokli, ka tie nevienam tievpatvianā laukos dzīvojošajiem, bet kļūst arvien grūtāk sasniedzami.

— Uzskatu, ka pakalpojumu pieejamība laukos kopumā ir vērtējama zem vidējā līmeņa, jo dažviet daudz ko likvidē, bet tas, ko likvidē, ir tieši saistīts ar pakalpojumu iespējām. Manuprāt, jaunā reforma pakalpojumu no laukos dzīvojošajiem cilvēkiem arvien attālina, lai gan tiek solīts, ka situācija paliks līdzšinējā vai pat uzlabosies, — viedokli pauz liezēriete Dace Madalāne.

Jautāta par pakalpojumu pieejamību tieši Liezērē un Ozolos, viņa atbild — vietējiem ir sava pagasta pārvalde un daudzviet par varētu šķīst, ka ar to iedzīvotājiem pietiek, taču tā tomēr nav.

— Agrāk mums Liezērē bija pasta nodaļa, tagad tā vairs nav. Cilvēki bija pieraduši saņemt tajā sūtījumus, iegādāties avīzes vai citus preses izdevumus. Pastniece, protams, apgādā laudis ar nepieciešamo, piegādā arī pasta sūtījumus, izmaksā pensijas, bet tas tomēr nav tas pats. Mums nav skaidrs, kāpēc pasta darbību vajadzēja apturēt.

Veikalā varam iepirkties ar bankas karti, tas ir ļoti labi. Ja nav līdzī skaidras naudas, kartē lieti noder. Tomēr šeit atkal nākamais minuss — ja notiek kāda tehniska kļūme, jādodas uz banku. Ja nav iespējams tikt uz Madonas filiāli, jāmeklē cita apdzīvotai vietai tuvākā. Šāda veida problēmas apgrūtina un liek nervozēt. Ne visi prot darboties ar internetbanku, daudzus tas biedē. Vecākie laudis taču neprot darboties interneta vietē. Šobrīd domā par kompleksajiem apkalpošanas centriem laukos, tā būtu lieliska alternatīva, bet jāraugās atkal no finanšu viedokļa — vai to būs iespējams īstenot. Pakalpojumam jābūt pieejamam tagad, konkrētāji brīdī, nevis jāprāto par to, kā bija vai kā būs, — spriež Dace.

Runājot par citiem pakalpojumiem, Dace Madalāne atklāj: — Bibliotēka ir reālākais pakalpojumu īstenotājs, kas kalpo cilvēka vajadzībām šodien. Gan Ozolos, gan Liezērē ir bibliotēka un veikals, cilvēki var apmeklēt frizētavu, ir pieejams benzīntanks un medpunkts, kas atvērts katru dienu.

Dace ikdienā visbiežāk izmanto rēķinu apmaksas iespējas, jo bez tā iztikēt nevar, izmēģinājusi arī e-parakstu, lai varētu palīdzēt citiem, kas vērsas pie viņas pēc padoma. Nepatīkami ir tas, ka Ozolos un Liezērē vairs nav pieejami zobārsta pakalpojumi un cilvēkiem nākas doties Madonā, visbieži grūti esot bērniem.

ZANE BIKOVSKA

Nozīme ir pārvaldes un līdzcilvēku atsaucībai

Lubāniete ILUTA OZOLIŅA vērtē, ka laukos cilvēki ir ierobežotāki nekā pilsētā un sava sadzīve krietni vairāk jāplāno. Viņasprāt, šodien vismaz ir pieejams sabiedriskais transports, tiesa, cik bieži kursē un vai visiem piemērotos laikos, tas cits jautājums. Tāpat pārsvarā visur ierīkots medpunkts vai noteikti ģimenes ārsta pieņemšanas laiki.

— Visiem par prātam jau nekad nebūs, bet pamats vismaz ir nodrošināts. Pat bērnu uz skolu, mūzikas skolu izvadā. Toties šausmīgi ir tas, ka Mētrienā nav aptiekas. Nav arī baznīcas, bet ir ticīgi cilvēki, kam ir svarīgi savu ticību stiprināt, un tie uz Madonas dievkalpojumiem viņi netiek, — teic Iluta Ozoliņa. Mēģinot risināt šo problēmu, Mētrienā, kur viņa strādājus par sociālo darbinieci, sarunājuši mācītāju, kas būtu gatavs braukāt. — Vajadzēja tikai telpu, piemēram, skola stāv tuksā. Tomēr nekādi nevarējām vienoties ar pārvaldes darbiniekiem — ne Broku, ne Gotlaufu — viņi bija kategoriski pret, — atminas Iluta. Kā viņa secina, daudz kas no pieejamības jautājumiem pagastos atkarīgs no vietējās pārvaldes — cik tā ir atsaucīga un ieinteresēta komunicēt ar saviem iedzīvotājiem.

Strādājot sociālās palīdzības jomā, viņa zina, cik ļoti atšķiras ikdienas dzīve iedzīvotājiem laukos un pilsētā.

— Zinu deviņdesmitgadīgus klientus, kuri dzīvo vēl 24 kilometrus no Mētrienas, mežā. Viņi ir vieni no tiem daudzajiem senioriem, kuriem pastniece ir dieviņa vietā: gan pensiju atved, gan arī maizīti vai zāles, gan paķer līdzī un aizved uz ciemu, pilsētu, — tā Ilutai Ozoliņai stāstījuši klienti. Viņasprāt, liela klāgā ir teju vai masveidīga pasta nodaļu slēgšana lauku reģionos, vadoties tikai pēc apmeklējuma skaitļiem. Tikmēr daudziem pasts ir vieta, kur ne tikai izmantot pasta pakalpojumus, samaksāt rēķinus, bet pat nopirkt sēklas pavasarī.

Kā lauku cilvēki tiek galā ar dažādo pakalpojumu pieejamības trūkumu? Cenšas būt mobili un tikt pēc pakalpojumiem, kur tie pieejami. Iluta Ozoliņa noteic: — Cits citam izpalīdz, palūdz. Vēršas pie kaimiņiem, pastniecei — kam ir transports.

LAURA KOVTUNA

Atvērūmā izmantoti AGRA VECKALNIŅA foto

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem